Correspondence
P.O. Box 90153
5000 LE Tilburg
The Netherlands

Visiting address
Tilburg University
Warandelaan 2
5037 AB Tilburg

Contact
T +31 13 466 21 09
E info@netspar.nl

Slotrapportage van programma 2019-2023 & tussentijdse rapportage van programma 2023-2027

Rapport Juni 2025

Inhoud

1. Inleiding 3
2. Netspar: missie, doelstellingen, instrumenten, governance en begroting 5
2.1 Netspar: eigen identiteit 5
2.1.1 Missie 5
2.2 Governance 5
2.2.1 Organisatie 5
2.2.2 Borging wetenschappelijke kwaliteit en maatschappelijke relevantie 7
2.2.3 Borging objectiviteit 8
2.2.4 Samenwerking met Instituut Gak en CLICKNL 8
2.3 Begroting 9
3. Resultaten: activiteiten en productie voor 2019-2023 en 2023-2025 11
3.1 Activiteiten voor kennisontwikkeling 11
3.1.1 Interdisciplinair werkterrein 12
3.1.2 Internationale wetenschappelijke samenwerking 13
3.1.3 Theme Grants 13
3.1.4 International Comparative Research Grants 15
3.1.5 Topicality Grant 15
3.1.6 Academische evenementen en internationale uitwisseling 16
3.2 Instrumenten voor kennisdeling 16
3.2.1 Sectorgerichte bijeenkomsten 17
3.2.2 Projectgroepen 22
3.2.3 Kennisgroepen 22
3.2.4 Kennisseminars 23
3.2.5 Sectorgerichte papers 23
3.2.6 Podcasts 24
3.2.7 Kwaliteit en kwantiteit van wetenschappelijke productie 24
3.2.8 Bijdrage aan het publieke debat 25

3.2.9 Online Kennisdeling 25
3.2.10 Vanuit Netspar geïnitieerde innovatie 25
3.3 Onderwijs en opleiding 26
3.3.1 MSc-onderwijs Economics and Finance of Pensions 26
3.3.2 Executive onderwijs 26
3.4 Netwerkontwikkeling en -onderhoud 27
3.4.1 Partnernetwerk 27
3.4.2 Fellows 28
3.4.3 Partnerorganisaties betrekken 29
4. Terugblik op de aanbevelingen uit de evaluaties in 2021-2022 30
4.2 Specifieke aanbevelingen uit de evaluatie van de partners (Commissie Borgdorff) 31
4.3 Specifieke aanbevelingen uit de evaluatie van de Scientific council 32
5. Uitdagingen voor 2025 en verder 33
Bijlage 1. Inkomsten en uitgaven 34
Bijlage 2. Overzicht Netspar activiteiten 36

1. *Inleiding*

Sinds haar oprichting in 2005 stimuleert Netspar een goed geïnformeerd pensioendebat op basis van wetenschappelijk onderzoek. Netspar deelt kennis via publicaties, evenementen, podcasts, webinars en onderwijs. Het netwerk omvat pensioenfondsen en -uitvoerders, verzekeraars, sociale partners, toezichthouders, ministeries, de SVB, adviesbureaus, vermogensbeheerders, Nederlandse universiteiten, overige kennisinstellingen en een groot aantal internationale fellows.

Dit rapport beschrijft de activiteiten van Netspar in de periode 2021–2025 en vormt de basis voor:

- de slotevaluatie door de overheid voor het programma 2019-2023 en tussentijdse beoordeling van het lopende programma 2023-2027;
- de midterm-evaluatie in opdracht van de Raad van Toezicht namens de partners van het programma 2023-2027;
- de midterm-evaluatie door de Scientific Council.

Netspar als 'honest broker' in het pensioendebat
In de afgelopen jaren heeft Netspar met fundamenteel en toegepast onderzoek bijgedragen aan de hervorming van het Nederlandse pensioenstelsel. Op 1 juli 2023 is de Wet toekomst pensioenen (Wtp) in werking getreden. Netspar leverde kennis die geïnformeerde beleidskeuzes mogelijk maakte over onder andere het afschaffen van de doorsneesystematiek, het loslaten van de rekenrente, de invulling van risicodeling binnen de nieuwe solidaire premieregeling en de verdeling van pensioenvermogen bij de transitie.

Ook na inwerkingtreding van de wet blijft Netspar bijdragen, bijvoorbeeld met onderzoek naar pensioencommunicatie, keuzebegeleiding, contractverfijningen en governance. Deze inzichten ondersteunen pensioenuitvoerders en beleidsmakers bij de implementatie van het nieuwe stelsel.

Naast de Wtp-gerelateerde thema's heeft Netspar bredere wetenschappelijke kennis ontwikkeld, onder meer op het gebied van communicatie, keuzebegeleiding, (duurzaam) beleggen, financiële geletterdheid, arbeidsmarkt, juridisch, sociologie (vertrouwen) en het optimale pensioenstelsel. Deze kennis vindt haar weg naar de praktijk via onder andere de Pensioenvergelijkingstool, de Boardbrief Keuzebegeleiding en diverse projectgroepen waarin wetenschap en praktijk samen optrekken om te komen tot concrete aanbevelingen, zoals de projectgroep over de governance van pensioenfondsen vanaf de stelselwijziging.

Kennisdeling
Naast onderzoek vormt kennisdeling een kernactiviteit van Netspar. In de afgelopen periode zijn diverse bijeenkomsten georganiseerd. Eén van de hoogtepunten was het jubileumcongres op 1 april 2025, met sprekers als Kim Putters, Petra Hielkema, Lokke Moerel en John Lynch, en een officieel bezoek van Hare Majesteit Koningin Máxima. Het TIAS Executive Education-programma blijft onverminderd populair en wordt hoog gewaardeerd in evaluaties.

De in coronatijd geïntroduceerde After-lunch webinars trekken nog steeds structureel hoge aantallen deelnemers. Daarnaast werd in 2024 het evenement "Heb jij je appeltje voor de dorst al geregeld?" georganiseerd voor medewerkers van Tilburg University. Tijdens de jaarlijkse Pensioen3daagse dragen we bij door het geven van lezingen voor een breed publiek.

Ook de kennisdeling is verder versterkt. De Onepagers zijn verder geprofessionaliseerd en vormen een vaste vorm van toegankelijke kennisoverdracht. De vernieuwde website met verbeterde zoekfunctie vergroot de vindbaarheid van kennis. Podcasts bieden daarnaast een laagdrempelig aanvullend kanaal.

Organisatie en netwerk
In deze periode zijn ook nieuwe partners toegetreden, waaronder ABN AMRO Pensioenfonds en PME Pensioenfonds. Daarmee is gedeeltelijk invulling gegeven aan de ambitie uit het werkprogramma 2023-2027 om het netwerk uit te breiden. Tegelijkertijd blijft het aantrekken van aanvullende sectorpartners een aandachtspunt. Netspar blijft zich actief inzetten om het netwerk verder te versterken en nieuwe partners aan te trekken.

Binnen de directie vonden wijzigingen plaats. In 2023 is Lisa Brüggen gestart als bestuurder. In 2024 ging medeoprichter Theo Nijman met pensioen. In zijn afscheidsrede benoemde hij diverse actuele thema's die het belang van Netspar voor de sector onderstrepen. In datzelfde jaar is Saskia ter Ellen benoemd als directeur kennisdeling. Daarmee is de directie vernieuwd, verjongd en op volle sterkte.

Financiën en vooruitblik
Het budget voor 2023-2027 is in lijn met het budget voor 2019-2023. Op basis van eerdere aanbevelingen zijn de Theme Grants verhoogd naar € 350.000. Tegelijkertijd staan de inkomsten onder druk. De financiering vanuit CLICKNL is weggevallen en er wordt gewerkt aan een structurele vervanging, waarvoor tot op heden nog geen oplossing is gevonden.

Gelijktijdig met dit rapport worden de eerste contouren van de nieuwe kennisagenda verkend. Onderwerpen als Europa, individualisering, digitalisering, communicatie en keuzebegeleiding, governance, kwetsbare groepen, verzekeraars, (duurzaam) beleggen, arbeidsmarkt, Wtp/transitie en het pensioenstelsel op de lange termijn zijn voorlopig opgenomen. De komende maanden wordt deze conceptagenda verder afgestemd met de partners. Ook de uitkomsten van de lopende evaluaties zullen hierin worden meegenomen.

Met de opgedane ervaringen en inzichten uit de afgelopen periode is Netspar goed gepositioneerd om verder te bouwen aan haar missie: het verbinden van wetenschap en pensioensector en zo bijdragen aan een toekomstbestendig pensioen in Nederland.

Lisa Brüggen
Algemeen directeur

2. *Netspar: missie, doelstellingen, instrumenten, governance en begroting*

2.1 Netspar: eigen identiteit

Netspar (Network for Studies on Pensions, Aging, and Retirement) is een onafhankelijk kennis- en onderzoeksnetwerk. Sinds 2005 wijden we ons aan het bevorderen van goed geïnformeerd pensioendebat op basis van wetenschappelijk onderzoek. Het netwerk is divers en wordt gevormd door overheid en sociale partners, pensioenfondsen en -uitvoerders, verzekeraars, toezichthouders, adviesbureaus, vermogensbeheerders en wetenschap. De huidige samenstelling van het netwerk is te vinden op de website.

2.1.1 Missie

Netspar stimuleert een goed geïnformeerd pensioendebat op basis van wetenschappelijk onderzoek. We verbinden wetenschap en pensioensector en dragen zo bij aan een toekomstbestendig pensioen in Nederland.

Dat doen we door:

- Kennisontwikkeling aan de hand van vijf thema's waarbinnen het wetenschappelijk onderzoek plaatsvindt.
- Kennisdeling via publicaties, bijeenkomsten en onderwijs aan pensioenprofessionals en masterstudenten.
- Netwerkontwikkeling door relevante doelgroepen binnen wetenschap en sector met elkaar te verbinden.

De kernwaarden van Netspar zijn:

- objectiviteit,
- deskundigheid,
- toegankelijkheid.

2.2 Governance

2.2.1 Organisatie

Netspar is een stichting, waarvoor de activiteiten op basis van een overeenkomst worden uitgevoerd door Tilburg University. Netspar financiert onderzoek, dat wordt uitgevoerd door academici, in dienst van een universiteit of andersoortige kennisinstelling. De kennisagenda, het werkprogramma en de begroting worden in afstemming met de partners opgesteld. De partners adviseren over de prioritering van de jaarlijkse toekenning van nieuw onderzoek.
In 2016 is op initiatief van de toenmalige Raad van Toezicht een vereenvoudiging van de structuur doorgevoerd, gericht op het nadrukkelijker betrekken van partners bij Netspar. Daarbij is de positie van de Stichtingsraad, als hoogste vertegenwoordigend orgaan, versterkt en is de Raad van Toezicht in omvang kleiner gemaakt met een focus op het houden van toezicht.

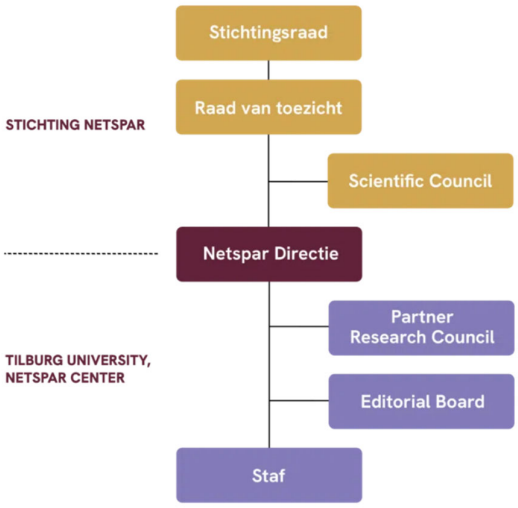

Figuur 1: organisatiestructuur van Netspar

De Stichting Netspar kent de volgende bestuurlijke organen.

- Stichtingsraad: De Stichtingsraad is het hoogste vertegenwoordigende orgaan binnen Netspar. Zij bepaalt de strategie en benoemt vijf van de acht leden van de Raad van Toezicht. Ook adviseert zij (on)gevraagd de verschillende organen van de Stichting Netspar. De Raad van Toezicht vraagt advies aan de Stichtingsraad voordat zij de begroting goedkeurt. De samenstelling van de Stichtingsraad is te vinden op de website.
- Raad van Toezicht: De Raad van Toezicht houdt toezicht op de algemene gang van zaken binnen Netspar. Meer in het bijzonder gaat het om de uitvoering van het werkprogramma door het bestuur. Zij keurt het meerjarenplan, de begroting en de jaarrekening goed. De voorzitter van de Stichtingsraad en Raad van Toezicht is Corien Wortmann. De samenstelling van de Raad van Toezicht is te vinden op de website.
- Bestuur: bestuurt de stichting. Het bestuur bestaat uit één bestuurder. Een bestuurder wordt voor maximaal 2 x 4 jaar benoemd. Bij uitzondering en met opgave van reden kan hier nog een derde termijn aan toegevoegd worden. De bestuurder van de Stichting Netspar is uit hoofde van die functie ook Algemeen Directeur van Netspar Center, onderdeel van Tilburg University.

Daarnaast kent de Stichting Netspar de volgende adviesorganen:

- Partner Research Council: Alle partners zijn vertegenwoordigd in de Partner Research Council. Dit orgaan adviseert de directie over onderzoek en onderwijs. Zij wordt onder meer geraadpleegd bij het opstellen van de kennisagenda en de prioritering van kortlopend, actueel onderzoek. Verder geeft zij advies over de financiering van meerjarig onderzoek. Dat gebeurt op basis van de onafhankelijke wetenschappelijke toetsing en beoordeling van projectvoorstellen door de Scientific Council. De huidige samenstelling van de Partner Research Council is hier te vinden. De huidige voorzitter van de Partner Research Council is Niels Kortleve (PGGM).
- Scientific Council: De Scientific Council bestaat uit gerenommeerde internationale onderzoekers met expertise in het onderzoeksgebied waarin Netspar opereert. Dit orgaan adviseert de directie bij het samenstellen van de onderzoeksprogramma's en bij de selectieprocedure van Theme Grants.De huidige samenstelling van de Scientific Council is hier te vinden. De huidige voorzitter van de Scientific Council is Hazel Bateman (CEPAR en UNSW Sydney (voorzitter)).

- Editorial Board: De Editorial Board bestaat uit wetenschappers en professionals, afgevaardigd vanuit de partners van Netspar. Dit orgaan toetst de sectorgerichte papers op wetenschappelijke kwaliteit en toegankelijkheid voor pensioenprofessionals. Daarbij geldt dat elke paper ten minste door één wetenschapper wordt beoordeeld. Ook selecteert de Editorial Board de winnaars van de Netspar Thesis Awards. Iedere partner heeft recht zitting te nemen. De voorzitter en de academische leden van de Editorial Board krijgen een vergoeding. De Editorial Board is breed samengesteld, afgestemd op de disciplines uit het Netspar-onderzoek. De Editorial Board heeft een budget om waar nodig referenten uit diverse disciplines aan te trekken. De huidige samenstelling van de Editorial Board is hier te vinden. De voorzitter van de Editorial Board is Andries de Grip.

Het uitvoerend orgaan van de activiteiten is Netspar Center. De directie van Netspar Center bestaat momenteel uit:

- Algemeen directeur: Lisa Brüggen (0,5 fte, sinds maart 2023), hoogleraar financiële dienstverlening aan de Universiteit Maastricht en bijzonder hoogleraar pensioencommunicatie en keuzebegeleiding aan Tilburg University.
- Wetenschappelijk directeur: Mathijs van Dijk (0,4 fte, sinds januari 2021), hoogleraar financiële markten aan de Rotterdam School of Management, Erasmus Universiteit.
- Directeur kennisdeling: Saskia ter Ellen (0,5 fte, sinds april 2024), Associate Professor of Finance aan VU Amsterdam.

Het lopende onderzoek wordt gecoördineerd door de wetenschappelijk directeur, samen met strategisch adviseur Bas Werker en de themacoördinatoren Anne Balter en Jochem de Bresser (TiU). In de periode 2019-2023 en 2023-2027 zijn de onderzoeksprogramma's gestructureerd in een vijftal Thema's (zie Tabel 1). De onderzoeken in elk thema worden begeleid en gemonitord door een themacoördinator.

Onderzoeksthema's 2019-2023 en 2023-2027
Thema 1: Welzijn en welvaart van ouderen
Thema 2: Communicatie en kiezen
Thema 3: Werk, pensioen, wonen en zorg
Thema 4: Sparen, beleggen en verzekeren
Thema 5: Instituties, governance en solidariteit

Tabel 1: onderzoeksthema's Netspar-onderzoek

Netspar wordt op het vlak van onderzoek, communicatie, eventmanagement en bedrijfsvoering ondersteund door de staf. De staf omvat 8 fte en is in dienst van Tilburg University.

Expertisecentrum
Tijdens het werkprogramma 2019-2023 is het expertisecentrum opgericht, waarin een groep academici aan kennisoverdracht werkt en bijdraagt aan het publieke debat. De beschikbaarheid van een expertisecentrum heeft het mogelijk gemaakt snel actuele beleidsvragen te adresseren en om aandacht te schenken aan onderwerpen van de kennisagenda die op andere manieren mogelijk onderbelicht blijven.

2.2.2 Borging wetenschappelijke kwaliteit en maatschappelijke relevantie
De kern van Netspar is co-creatie met de sector en wetenschap. Dat begint met het opstellen van een relevant kader voor onderzoek. Kenmerkend voor Netspar als netwerk is dat in nauwe afstemming met de partners uit de pensioenpraktijk en de wetenschap een 4-jarige kennisagenda wordt opgesteld. Het is een brede agenda die geldt als kader waarbinnen onderzoekers voorstellen voor nieuw onderzoek kunnen doen. De academische kwaliteit van de

onderzoeksvoorstellen is gewaarborgd door de rol van de Scientific Council, met name bij de selectie van de Theme Grants. De kwaliteit van publicaties van Netspar-onderzoek wordt beoordeeld door de Editorial Board.

De relevantie van onderzoek voor de praktijk wordt op verschillende wijzen geborgd:

- De kennisagenda wordt samen met de partners en met input van andere stakeholders opgesteld.
- Tijdens het zogeheten Match Making Event bespreken onderzoekers en pensioenspecialisten de relevantie van meerjarige onderzoeksvoorstellen en de mogelijkheden voor samenwerking en gebruik van data.
- De sectorpartners in de Partner Research Council adviseren over de prioritering van de toe te kennen meerjarige en kortlopende projecten.
- Onderzoekers verplichten zich om voorlopige resultaten van onderzoek tijdens een zogeheten After-lunch webinar te presenteren aan collega-onderzoekers en sectorpartners.
- Onderzoekers schrijven per project sectorgerichte papers, die door de Editorial Board worden beoordeeld op wetenschappelijke kwaliteit en relevantie voor de sector.
- Door een intensief relatiebeheer (o.a. jaarlijkse partnerbezoeken) heeft de Netspar-directie een goed beeld van de voor de praktijk relevante thema's. Op basis daarvan kunnen gerichte voorstellen voor beleidsgericht onderzoek, publicaties en evenementen worden gedaan.

2.2.3 Borging objectiviteit

Netspar verbindt een groot aantal partners uit wetenschap en praktijk. Hier ligt onze kracht, maar ook een punt van aandacht. Netspar vertegenwoordigt geen belangen, maar wil objectief bijdragen aan het pensioendebat.

Om onze objectiviteit te waarborgen, houden wij ons aan de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit. Deze gedragscode is sinds 1 oktober 2018 van kracht en beschrijft vijf principes en 61 normen voor integer onderzoek.

Daarnaast wordt onze objectiviteit gewaarborgd door toetsing van onderzoek voor aanvang (Scientific Council) en bij afronding (Editorial Board).

Netspar heeft in haar werkwijze nog nadere checks and balances ingebouwd die de objectiviteit en onderzoekskwaliteit waarborgen:

- Onze partners uit de pensioen- en verzekeringssector hebben een rol in de prioritering van onderwerpen voor onderzoek. Daarbij gaat het om de vraag welke onderzoeksvragen belangrijk zijn. Partners hebben geen invloed op de onderzoeksmethodiek of te publiceren resultaten. Beide zijn aan de wetenschapper.
- We zijn ervan overtuigd dat aandacht voor objectiviteit gedijt in een cultuur waarbij er over objectiviteit en mogelijke dilemma's gesproken wordt en er naast hard controls ook soft controls bestaan.
- We stellen onderzoekers vanuit Netspar verantwoordelijk voor de onderzoekskwaliteit, onderzoeksmethodiek en resultaten.
- Alle onderzoeksresultaten zijn voor iedereen gratis toegankelijk.
- Senioronderzoekers zijn niet afhankelijk van financiering vanuit Netspar.

In onderzoek en in publicaties, maar ook tijdens bijeenkomsten en in onderwijs, brengen we ten slotte uiteenlopende, academisch gefundeerde visies onder de aandacht.

Netspar rapporteert vanaf 2024 over objectiviteit in het jaarverslag.

2.2.4 Samenwerking met Instituut Gak en CLICKNL

Mede dankzij financiële steun van Instituut Gak kan Netspar haar activiteiten uitvoeren. Instituut Gak financiert twee leerstoelen en jaarlijks een of twee onderzoeksvoorstellen die bij Netspar zijn ingediend en door de PRC en directie zijn geprioriteerd. Voorstellen voor Theme Grants die aansluiten bij de agenda van Instituut Gak worden door hen

overgenomen en gefinancierd. Het wordt dan onderzoek van Instituut Gak. Doordat Instituut Gak de financiering overneemt, vallen deze projecten buiten de Netspar begroting. Bij de cijfers in paragraaf 2.3 Begrotingworden deze projecten ter waarde van € 700.000 per jaar dus niet gepresenteerd.
Partners blijven betrokken bij het onderzoek en Netspar stemt periodiek af met de betrokken onderzoekers. Instituut Gak draagt op deze manier bij aan de versterking van het pensioenonderzoek in Nederland. Voor het werkprogramma 2019-2023 heeft Instituut Gak een lumpsum bijdrage geleverd.

Tot 2024 beoordeelde CLICKNL (topinstituut voor de creatieve sector) ook door de PRC en directie geprioriteerde ingediende Themaproject-voorstellen op inpassing in haar Kennis- en Innovatieagenda. Jaarlijks werd 1 van deze voorstellen deels gefinancierd door CLICKNL. Vanaf 2024 financiert CLICKNL geen Netspar Theme Grants meer vanwege een andere manier van invulling van hun programma. Het wegvallen van deze financiering is voor dit werkprogramma in 2025 en 2026 opgevangen door het aanvragen van een NWO subsidie die recent is toegekend aan Netspar. Hiermee kan Netspar garanderen dat voor deze jaren de onderzoeksoutput gelijk blijft aan de andere Meer informatie hierover is te vinden op de website van Netspar en de website van NWO.

2.3 Begroting
Tabel 2 toont de inkomsten en uitgaven van Netspar voor 2019-2022 en voor 2023-2024. Inkomsten en uitgaven zijn per constructie jaarlijks gelijk aan elkaar, doordat een tekort of overschot per jaar via de overlopende posten wordt gecompenseerd vanuit de reserve. Voor beide werkprogramma's zijn middelen aan de reserves onttrokken om het uitgavenpatroon per jaar min of meer stabiel te kunnen houden. Dit was vooraf begroot.

Noot: het boekjaar van Netspar loopt gelijk met dat van Tilburg University van januari tot december, terwijl het werkprogramma van april t/m maart loopt. Daarom is het niet mogelijk om exact per werkprogramma te rapporteren.

Bijlage 1 vermeldt de cijfers in verder detail per jaar.

	2019-2022	**2023-2024**
Inkomsten	10.584	5.431
Overlopende posten	2.430	902
Totaal inkomsten	**13.014**	**6.333**
Totaal uitgaven	**13.014**	**6.333**

Tabel 2: Inkomsten en uitgaven (x € 1.000)

Figuur 2 toont een taartdiagram met boven de verdeling van inkomstenbronnen voor het werkprogramma 2019-2023 en onder de verdeling van inkomstenbronnen voor het werkprogramma 2023-2027. De diagrammen laten zien dat de financiering van Netspar-activiteiten primair komt uit bijdragen van de sectorpartners, van de Nederlandse overheid en van Instituut Gak. Voor de periode 2023-2027 is de bijdrage van Instituut Gak afgenomen. De oorzaak hiervan is dat zij in plaats van een lumpsum financiering voortaan twee Theme Grants per jaar overnemen van Netspar. De bijdrage hiervoor valt daarom buiten de Netspar begroting en is daarom ook niet zichtbaar in het diagram. De bijdrage vanuit CLICKNL is hoger in de periode 2023-2027 en lijkt daarom toe te nemen. Echter komt de bijdrage van CLICKNL te vervallen per 2024. Het beeld is hierdoor dus iets vertekend. In de praktijk verschuift de financiering van Netspar daardoor meer richting de partners. De financiering vanuit de overheid is vormgegeven middels een subsidie, die Netspar jaarlijks opnieuw aanvraagt en waarover jaarlijks verantwoording afgelegd wordt.

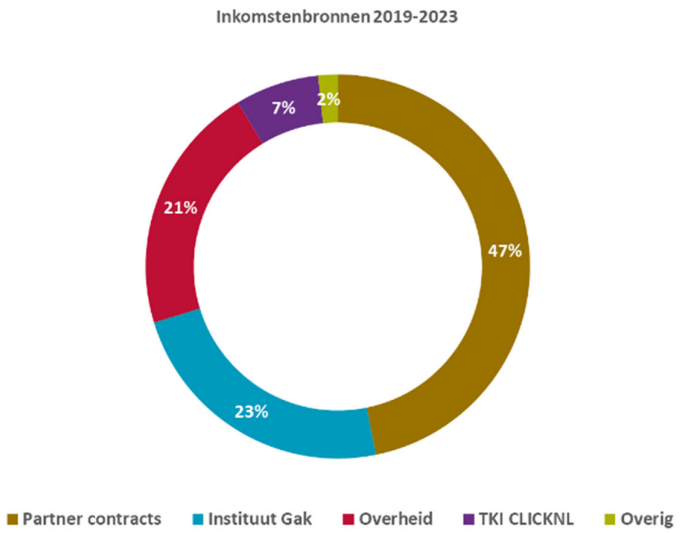

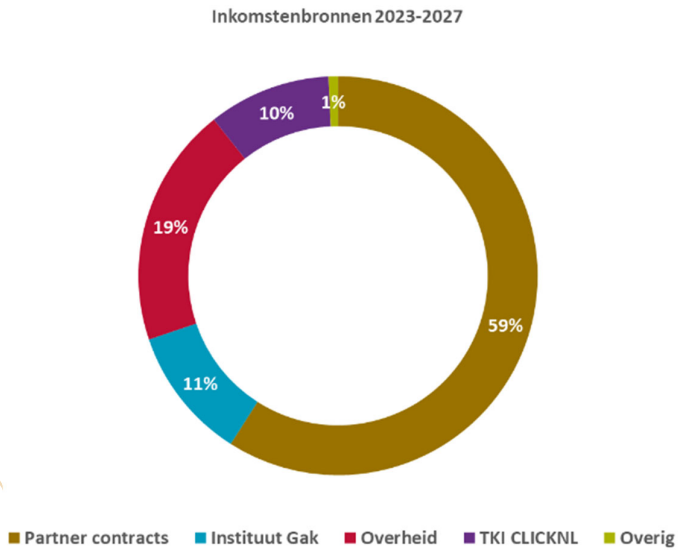

Figuur 2: Bronnen van inkomsten 2019-2023 en 2023-2027, op basis van gerealiseerde cijfers voor 2019-2024 en begrotingscijfers voor 2025-2027

3. Resultaten: activiteiten en productie voor 2019-2023 en 2023-2025

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de diverse Netspar-activiteiten en beschrijft de gerealiseerde output en invloed daarvan. Het betreft een slotevaluatie van het programma voor 2019-2023 en een tussentijdse evaluatie van het programma voor 2023-2027 (te weten 2023-2024).
Aan de hand van de drie activiteiten die Netspar hanteert om haar missie te bereiken, volgt een beschrijving van de activiteiten en resultaten in de afgelopen jaren in termen van:

- kennisontwikkeling;
- kennisdeling;
- netwerkontwikkeling.

Bijlage 2 geeft een totaaloverzicht van de verschillende instrumenten die hieronder beschreven worden.

3.1 Activiteiten voor kennisontwikkeling

Kennisontwikkeling is het startpunt voor de activiteiten van Netspar. Zonder dit zou geen uitwisseling van kennis of ontwikkeling van menselijk kapitaal mogelijk zijn. Netspar heeft zelf geen wetenschappers in dienst. In plaats daarvan werken zij voor een Nederlandse universiteit of kennisinstelling en worden zij (deels) door Netspar gefinancierd via de onderzoeksgrants. Netspar kent 4 soorten grants: Thema Grant, Topicality Grant, International Comparative Research Grant en de Talent Grant.

De belangrijkste eigenschappen van deze grants zijn opgenomen in Figuur 3.

Figuur 3: Overzicht van Netspar research grants.

Gedurende de verslagperiode zijn de bestedingen aan nieuwe onderzoeksprojecten in nominale termen stabiel gebleven. In 2024 is dat bedrag hoger in verband met de toekenning van de Talent Grant. Tabel 3 geeft het volledige overzicht.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Theme Grant	750	750	750	800	725	725
Topicality Grant	115	190	182,5	90	115	157,5
International Comparative Research Grant	60	20	60	60	60	40
Talent Grant*	0	0	0	0	0	100
Totaal	**925**	**980**	**992,5**	**950**	**900**	**1022,5**
* in 2024 voor het eerst toegekend						

Tabel 3: Jaarlijkse toekenningen aan nieuwe onderzoeksprojecten (in K euro)

Talent
Netspar stimuleert de ontwikkeling van onderzoekstalent. In het werkprogramma 2023-2027 is de Talent Grant geïntroduceerd. Deze is bedoeld om talentvolle onderzoekers aan Netspar te binden. In 2024 is de eerste Talent Grant toegekend aan Anouk Festjens van Maastricht University. Zij onderzoekt pensioengerelateerde besluitvorming van burgers in financiële moeilijkheden.

In de volgende paragrafen bespreken wij allereerst twee overkoepelde thema's (multidisciplinariteit en internationale contacten) en presenteren wij vervolgens de output van de activiteiten op het gebied van kennisontwikkeling (3.1.3 tot en met 3.1.5 Topicality). In paragraaf 3.1.6. tenslotte bespreken we de academische evenementen en internationale uitwisseling.

3.1.1 Interdisciplinair werkterrein
Pensioenvraagstukken zijn zelden monodisciplinair. Netspar ambieert dan ook om samenwerking tussen disciplines te bevorderen. Er zijn op dat gebied in de verslagperiode ook mooie resultaten geboekt, bijvoorbeeld ten aanzien van de samenwerking tussen juristen en economen, tussen marketeers, neurowetenschappers, tussen economen en sociologen, psychologen en economen, etc. Tabel 4 benoemt een aantal voorbeelden.

Ook de beoordeling van onderzoeksvoorstellen door de International Scientific Council gaat over disciplinegrenzen heen. Datzelfde geldt voor de beoordeling van Industry Papers door de Editorial Board.

Vakgebieden	Onderzoek	Onderzoekers	Soort onderzoek
Recht en economie	Adequate oudedagsvoorziening voor alle werkenden	Bastiaan Starink, Casper van Ewijk, Eduard Ponds, Erik Lutjens	Topicality Grant
Marketing, psychologie en neurowetenschappen	Pensioenbetrokkenheid door het induceren van toekomstige zelfcontinuïteit	Jonas Heller, Max Louwerse, Matthew Chylinski	Theme Grant
Fiscaal recht en economie	Keuzebegeleiding bij bedrag ineens	Anja De Waegenaere, Herman Kappelle	Topicality Grant
Psychologie en sociologie	Voorkomen van financiële kwetsbaarheid tijdens pensionering: cumulatieve	Olaf Simonse, Wilco van Dijk, Marret Noordewier, Mara Yerkes, Venera Seibel	Theme Grant

	risicofactoren en effectieve interventies		
Psychologie, marketing, finance en ethiek	AI-based Financial Advice: An Ethical Discourse on AI-based Financial Advice and Ethical Reflection Framework	Lisa Brüggen, Jens Hogreve, Minou van der Werf, Robert Gianni, Darian Meacham, Floris de Haan, Thomas Post	Academic Paper binnen Theme Grant
Sociologie en economie	ZZP-ers en de kwaliteit van hun pensioen	Harry van Dalen, Marleen Damman, Kène Henkens	Topicality Grant
Psychologie en economie	Pensioenvoorbereiding van migranten: risicofactoren, oorzaken, oplossingen	Frank van Tubergen, Jelle Lössbroek, Kène Henkens, Harry van Dalen, Tineke Fokkema, Ruben van Gaal, Joop Schippers, Marleen Damman	Theme Grant
Communicatie en econometrie	Gezamenlijke inauguratie Lisa Brüggen en Bas Werker: Pensioen in woorden én cijfers	Lisa Brüggen en Bas Werker	Gak-leerstoel

Tabel 4: Voorbeelden van multidisciplinaire projecten

3.1.2 Internationale wetenschappelijke samenwerking

Pensioenvraagstukken spelen over de hele wereld. Netspar en de betrokken onderzoekers werken dan ook veel samen met collega's verbonden aan buitenlandse instellingen. Meer dan 125 wetenschappers wonen de jaarlijkse International Pension Workshop bij en maken het daarmee een prominente wetenschappelijke conferentie. Deelname is vooral gebaseerd op ingediende papers die tijdens de conferentie besproken worden.
De wetenschappelijke betekenis van Netspar op internationaal niveau is aanzienlijk. De netwerkstructuur is uniek in de wereld maar vindt opvolging met CINTIA in Italië en Pension Research Center (PerCent) in Denemarken. Netspar was actief betrokken bij het opstarten van deze centra. Wat dat betreft, is de naam van het Italiaanse instituut veelzeggend, want CINTIA staat voor Centro Interuniversitario Netspar Italy. Daarnaast is Netspar betrokken bij International Pension Research Association (IPRA), samen met Centre for Population Ageing Research (CEPAR), Wharton en Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD).

Meerjarige Theme Grants dienen minimaal € 25.000 van het projectbudget toe te wijzen aan internationalisering, bijvoorbeeld door onderzoekers werkzaam in het buitenland bij een project te betrekken om zo internationale samenwerking te bevorderen. Sinds 2017 zijn bovendien de International Comparative Research Grants (zie 3.1.4 International Comparative Research Grants) ingevoerd, waarin academici die verbonden zijn aan Nederlandse en buitenlandse universiteiten inzichten uit de wetenschappelijke literatuur relateren aan regelgeving, beleid en/ of productkeuzes rondom pensioenen in diverse landen, waaronder Nederland.

Voorbeelden hiervan zijn een vergelijking van pensioen voor zelfstandigen in IJsland en Nederland, een vergelijking van keuzearchitectuur en communicatie tussen Australië, Denemarken en Nederland en een project dat lessen uit pensioenhervormingen uit andere landen in kaart brengt. Een totaaloverzicht van alle lopende en afgeronde internationale onderzoeken is te vinden op de website.

3.1.3 Theme Grants

Theme Grants zijn bedoeld om een samenhangend geheel aan onderzoeksvragen aan te pakken en bij te dragen aan de kennisontwikkelingsdoelen van Netspar, maar ook aan de doelstellingen op het gebied van kennisverspreiding en onderwijs. Theme Grants worden geselecteerd via een openbare call waarbij zowel de internationale Scientific Council als de Partner Research Council een cruciale rol spelen. Theme Grants omvatten grotere onderzoeksgroepen

(meestal vier tot tien onderzoekers), waarbij minimaal € 25.000 van het budget wordt gereserveerd voor internationale activiteiten. Het per aanvraag beschikbare budget is in aan de start van werkprogramma 2023-2027 verhoogd t.o.v. 2019-2023, en bedraagt nu € 350k per aanvraag.

Zoals in paragraaf 2.2.4 Samenwerking met Instituut Gak en CLICKNLis aangegeven worden jaarlijks projectvoorstellen aangeboden aan Instituut Gak die via de Netspar-kanalen en -procedures ontwikkeld zijn. Instituut Gak neemt jaarlijks twee van deze voorstellen over en financiert het betreffende onderzoek. Dankzij deze samenwerking zijn er in deze verslagperiode twee extra Theme Grants gestart per jaar. De onderzoekers betrokken bij het door Instituut Gak bekostigde project worden gevraagd te participeren in Netspar activiteiten en (ook) te publiceren via Netspar kanalen.

Tabel 6Tabel 6 bevat een overzicht van de meerjarige Theme Grants die in de periode 2019–2024 zijn toegekend.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Door Netspar gefinancierd	3	3	3	3	2	2
Door Instituut Gak gefinancierd	-	-	1	1	2	2

Tabel 5: Aantal toegekende Theme Grants

Nummer	Onderzoeksprojectleider(s)	Affiliatie	Titel
2019.01	Arthur van Soest	TiU	Work and disability in old age: restrictions&incentives
2019.02	Rob Bauer	MU	How to elicit preferences for sustainable investments?
2019.03	Stefan Hochguertel	VU	The effect of macroprudential policies on pensions and retirement preparation
2020.01	Mathijs van Dijk	RSM	Climate risks in investment portfolios
2020.02	Dellaert, Donkers	EUR	Individual pension choices in uncertain times: Advancing digital support for risky pension decisions
2020.03	Harry van Dalen	NIDI	Pension monitor: Understanding causes and consequences of trust in pension institutions
Theme2020VisserInstGak*	Mark Visser	RU	Understanding old-age inequality: The impact of work, family and health trajectories on post-retirement economic, social and psychological well-being across Europe
2021.01	Lisa Brüggen	MU	Automated financial advice: quality, ethical and design challenges
2021.02	Raun van Ooijen/Sandra Brouwer	UMCG	Health and labor market uncertainty over the lifecycle: the impact on households' risk capacity and retirement income adequacy
2021.03	Peter Schotman	MU	Collective investment for heterogeneous individuals
2022.01	Max Groneck	RUG	Work in old age and when disabled: The role of employer responsibility
Theme2021MontizaanInstGak*	Raymond Montizaan	MU	The role of pensions for career decisions
2022.02	Frank van Tubergen, Jelle Lössbroek	NIDI	Migrants' retirement preparation: risk factors, causes, solutions

2022.03	Antoon Pelsser, Servaas van Bilsen	MU	Optimal intergenerational risk sharing with reference-dependent preferences
Theme2022DeVriesInstGak*	Martijn de Vries	VU	The measurement, understanding and application of risk aversion differences for pension investments
2023.01	Thomas Post	MU	Pension Planning in the Age of AI – What can we learn from Digital Peers?
2023.02	Jorgo Goossens, Stefan Zeisberger	RUN	Understanding, measuring, and applying ESG preferences
2023-1InsGak*	Hans Hoeken	UU	Introducing a new pension system: The importance of distributive, procedural and interactional justice
2023-2InsGak*	Anouk Festjens	MU	Risk preference measurement and risk communication - A large-scale comparison of methods and its implications for the pension industry
2024.01	Olaf Simonse, Verena Seibel	LU	Preventing financial vulnerability during retirement: cumulative risk factors and impactful interventions
2024.02	Kène Henkens, Juul Spaan	NIDI	The new role of households and organizations in the retirement process
2024-1InsGak*	Bastiaan Starink	TiU	Verbetering van aanvullende pensioendeelname en -opbouw in Nederland: een vergelijkende studie van Nieuw-Zeeland, Zweden, het Verenigd Koninkrijk en Nederland over pensioenontwerp en pensioenbelasting in relatie tot de arbeidsmarkt
2024-2InsGak*	Jonas Heller	MU	See4YourFutureSelf: Pensioenbetrokkenheid door het induceren van toekomstige zelfcontinuïteit

*Tabel 6: Toegekende Theme Grants [*door Instituut Gak gefinancierd]*

3.1.4 International Comparative Research Grants

De International Comparative Research Grant is gericht op internationale vergelijking van de pensioenstelsels van één of meer landen met het stelsel in Nederland, inclusief een beoordeling van de wetenschappelijke literatuur daarover. De grants zijn € 20k elk. Het streven is om drie grants per jaar toe te kennen. In 2020 waren er onvoldoende kwalitatief sterke aanvragen en is er maar één grant toegekend. Om dezelfde reden zijn er in 2024 twee grants toegekend. Tabel 7 laat het totaaloverzicht zien.

2019	2020	2021	2022	2023	2024
3	1	3	3	3	2

Tabel 7: Aantal International Comparative Research Grants per jaar

3.1.5 Topicality Grant

De Topicality Grant is bedoeld om korte termijn vragen die bijzonder actueel zijn voor de sector te beantwoorden. Een lange lijst potentiële projecten wordt door onderzoekers en Netspar-partners opgesteld, waarna de Partner Research Council (PRC) adviseert over toekenning.

In 2020 zijn additionele Topicality Grants toegekend vanwege de actualiteit van de coronapandemie (mei 2020) en het pensioenakkoord (september 2020). De onderwerpen daarvoor zijn afgestemd met de Netspar partners en vervolgens geprioriteerd door de PRC.
Deze projecten worden gekenmerkt door intensieve samenwerking tussen onderzoekers en specialisten uit de pensioen- en verzekeringssector en de overheid. Voor een overzicht van de gepubliceerde Industry Papers, zie link.

2019	2020	2021	2022	2023	2024
8	12	14	7	6	7

Tabel 8: Aantal Topicality Grants per jaar

3.1.6 Academische evenementen en internationale uitwisseling
Tijdens de jaarlijkse International Pension Workshop (IPW) presenteren vooraanstaande (inter-)nationale wetenschappers hun werk met betrekking tot de laatste ontwikkelingen op het gebied van onderzoek. Elk jaar weer slaagt Netspar er in meer dan 125 onderzoekers te betrekken (zie Tabel 9). Naast feedback op onderzoeksresultaten is deze bijeenkomst van groot belang voor het ontmoeten van vakgenoten en het aangaan van nieuwe onderzoekssamenwerking. Tijdens de IPW maken onderzoekers gemakkelijk kennis met grote namen in het vakgebied die als keynote optreden. In de afgelopen jaren waren dat bijvoorbeeld Suzanne Bliven Shu, Joshua Rauh, Hazel Bateman, Laura Starks, Julie Agnew en Michael Haliassos. In 2025 zullen Christian Gollier en Elke Weber een keynote speech geven. In 2021 moest de IPW noodgedwongen online worden georganiseerd. Ook toen was de belangstelling groot. Tijdens de jaarlijkse IPW vinden tevens een aankondiging van de Netspar calls voor onderzoeksaanvragen plaats en ook de uitreiking van scriptieprijzen.

Aanmoedigen van talent
Tijdens de Netspar Pension Day worden jonge onderzoekers gestimuleerd om hun werk vroegtijdig te presenteren zodat zij feedback krijgen. Het aantal deelnemers ligt doorgaans rond de 70 met een uitschieter naar boven voor de online edities in 2020, 2021 en 2022 (zie Tabel 9).

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
International Pension Workshop	125	124	139	162	125	137
Pension Day	64	114	72	71	78	87

Tabel 9: Aantal deelnemers academische evenementen per jaar

3.2 Instrumenten voor kennisdeling
Minstens zo belangrijk als het ontwikkelen van kennis is het delen ervan. Bij Netspar ligt een grote kracht in het stimuleren van de interactie tussen de wetenschap en de pensioen- en verzekeringssector. Een belangrijke manier waarop Netspar haar missie verder realiseert, is dan ook het stimuleren en faciliteren van onderlinge kennisuitwisseling tussen academici, praktijkbeoefenaren en beleidsmakers.

Het gaat bij kennisdeling expliciet om tweerichtingsverkeer. Enerzijds maakt Netspar-onderzoeksinzichten op een heldere manier beschikbaar voor de pensioen- en verzekeringssector, door middel van bijvoorbeeld Industry Papers, Onepagers, podcasts, en het executive onderwijs. Aan de andere kant helpt Netspar onderzoekers om zich (nog) beter bewust te maken van wat er speelt in de praktijk. Dit helpt onderzoekers om de beleidsimplicaties van hun onderzoek beter in te schatten en in de volle breedte zicht te krijgen op hoe bepaalde dingen toegepast kunnen worden. Nuttige instrumenten die hiervoor worden ingezet zijn podcasts en bijeenkomsten. Deze bevorderen het gesprek tussen onderzoekers en de praktijkprofessionals die het beleid maken en uitvoeren.

Bijeenkomsten	Publicaties	Onderwijs	Co-creatie
Congressen: • International Pension Workshop • Pension Day • Jaarcongres Pensioen & Wetenschap Academische evenementen Sectorevenementen Kennisseminars voor partners After-lunch webinars Bestuursdiner	Website van Netspar: • Industry Papers • Onepagers • Academic Papers • Board Briefs • Interviews Podcasts Sociale media: • Bijdragen op LinkedIn • Nieuwsbrief • Fellow email	Het Netspar Pensioen Innovatie Programma in samenwerking met TIAS School for Business and Society Het Netspar master vak van Tilburg University: The Economics and Finance of Pensions	Projectgroepen waarin vanuit wetenschap en praktijk onderzoekers en pensioenprofessionals met elkaar samenwerken Projectgroepen, theme grants en topicality projecten.

Tabel 10: Instrumenten voor kennisdeling

3.2.1 Sectorgerichte bijeenkomsten

Het is essentieel dat de kennis die met steun van Netspar tot stand is gekomen haar weg vindt naar de sector en het beleidsdebat. Een belangrijk doel in de afgelopen jaren was het bereiken van een bredere groep bestuurders, beleidsmakers en experts op pensioengebied. Vanuit dat oogpunt organiseerde Netspar breed toegankelijke evenementen (in samenwerking met bijvoorbeeld de Pensioenfederatie en het Verbond van Verzekeraars) en introduceerde Netspar een serie bestuursdiners.

Netspar organiseert twee soorten sectorgerichte bijeenkomsten:

- After-lunch webinars

After-lunch webinars zijn online bijeenkomsten waar papers in een vroeg stadium besproken werden alvorens te worden afgerond. Hierdoor worden zowel professionals als academici in de gelegenheid gesteld hun praktische en theoretische gezichtspunten te bespreken en vragen te stellen. Deze uitwisseling speelt een uiterst belangrijke rol bij het delen van kennis binnen het netwerk. Vanaf 2020 zijn deze bijeenkomsten online gepland in verband met de coronapandemie. Daarvoor waren de bijeenkomsten op locatie, onder de noemer werkgroepbijeenkomsten. Door de laagdrempeligheid van online bijeenkomsten is het aantal deelnemers fors toegenomen, waardoor deze bijeenkomsten sindsdien permanent online plaatsvinden. De aantallen georganiseerde bijeenkomsten over de periode 2019-2024 zijn te vinden in Tabel 11.

- Sectorevenementen

Sectorevenementen zijn bijeenkomsten waar experts uit wetenschap en praktijk elkaar kunnen ontmoeten om actuele thema's uit het pensioendebat te bespreken. Waar After-lunch webinars vooral het onderhanden werk bespreken (soms in detail en op technisch niveau), zijn sectorevenementen vooral bedoeld om de aanwezigen

overzicht te geven. Een van de meest prominente sectorgerichte evenementen op de kalender is het Pensioen en Wetenschap Jaarcongres. Tijdens deze bijeenkomst bespreken hoofdrolspelers in de Nederlandse pensioen- en verzekeringswereld actuele zaken op het gebied van vergrijzing, pensioenen en de oude dag. In 2019 werd bijvoorbeeld aandacht besteed aan de transitie van een product- naar persoon georiënteerde pensioensector. In 2020 was de lage rente het onderwerp, in 2021 stond duurzaamheid op de agenda, in 2022 was het thema maatwerk en risicopreferenties en in 2023 was, in een vernieuwde opzet, Pensioen met Toekomst het onderwerp. De 2024 editie is verschoven naar 1 april 2025, waar het 20-jarig jubileum van Netspar gevierd werd. Tijdens deze dag waren John Lynch, Kim Putters, Lokke Moerel en Petra Hielkema de keynote sprekers. Daarnaast onderstreepte Hare Majesteit Koningin Máxima met een officieel bezoek de impact en het belang van Netspar.

Daarnaast zijn er in de periode 2019-2024 tien bestuursdiners georganiseerd waarin met de gasten op het niveau van de Raad van Bestuur van de partners aan de hand van stellingen of een inleiding is gesproken over actuele pensioenvraagstukken, zoals pensioencommunicatie, duurzaam beleggen, pensioenhervormingen en de rol van de sector in een veranderende wereld. Bij deze diners zijn doorgaans vooraanstaande sprekers aanwezig: onder andere Klaas Knot, Stan Katee, Gita Salden, Olaf Sleijpen en Yves Stevens. Deze diners zijn hoog gewaardeerd.

In Tabel 12: Aantal deelnemers bij sectorgerichte evenementen is een overzicht opgenomen van het aantal deelnemers aan Netspar sectorgerichte evenementen. Opvallend is het grote aantal deelnemers in 2020. Vanwege de coronapandemie waren alle evenementen dit jaar online, wat de drempel voor deelname sterk verlaagt. Daarnaast valt op dat het aantal deelnemers in 2024 wat lager is dan de jaren ervoor. De belangrijkste reden hiervoor is het verschuiven van het jubileumcongres naar 2025. Daar waren ongeveer 200 bezoekers.

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Werkgroepen/ After-lunch webinars	10	23	35	24	24	21
Sectorevenementen	10	16	11	11	10	10
Bestuursdiners	2	2	1	2	2	1
Projectgroepen	2	2	2	3	1	1
Kennisseminars	14	11	21	19	14	15
Totaal	**38**	**54**	**70**	**59**	**51**	**48**

Tabel 11: Aantal sectorgerichte evenementen

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Deelnemers uit de pensioen- en verzekeringssector	314	1406	780	788	850	560
Deelnemers uit de publieke sector	42	131	67	32	35	40
Deelnemers uit de wetenschap	183	289	224	190	181	199
Overige deelnemers	38	490	51	13	23	25
Totaal	**577**	**2316**	**1122**	**1023**	**1089**	**824**

Tabel 12: Aantal deelnemers bij sectorgerichte evenementen

De volgende evenementen uit de periode 2019-2024 verdienen speciale aandacht. De redenen hiervoor zijn uiteenlopend. Bijvoorbeeld door het grote aantal bezoekers, de bijzondere inhoud of speciale sprekers.

Jaar	Titel	Aantal deelnemers
2019	Netspar Anniversary Meeting 2019: Pensioen en de reis van product naar persoon. Maatschappelijke veranderingen op het gebied van levensverwachting, arbeidsmarkt, technologie en meer eigen verantwoordelijkheid voor (financiële keuzes) maken de transitie van een product- naar persoon georiënteerde pensioensector noodzakelijk. Onderwerpen zoals keuzevrijheid, technologie en inzichten op het gebied van risicobereidheid en tijdsvoorkeuren werden besproken. Sprekers op deze dag waren Jos Heuvelman (AFM) en Don Ginsel (Holland FinTech).	55
	Pensioenakkoord - Samen aan de slag met vragen voor de stuurgroep voor de uitwerking van het pensioenakkoord. Een bijeenkomst met bijdragen van SZW, VNO-NCW, APG, Aegon, PF en CPB om te inventariseren wat de belangrijkste onderzoeksvragen zijn die voortvloeien uit het pensioenakkoord.	61
	Innovatie in pensioencommunicatie. Inzichten worden gedeeld hoe we mensen in beweging krijgen voor hun eigen pensioen. Deelnemers gaan zelf aan de slag met technieken als nudging, framing en gaming met effectievere pensioencommunicatie als resultaat.	110
	After-lunch webinar “Welke invulling te kiezen in een nieuw pensioencontract”? Over de verschillen en overeenkomsten van de twee pensioencontracten met het doel voor ogen: een goed pensioen voor iedereen, nu en in de toekomst. Het webinar werd verzorgd door Bas Werker.	89
	Ontmoetingsdag met vertegenwoordigers van ouderen- en jongerenorganisaties rond het pensioenakkoord. Door informatie te delen en argumenten te bespreken ontstaat er meer begrip voor elkaars standpunten.	18
2020	Conferentie Pensioenakkoord... en nu? Interactieve digitale bijeenkomst rondom het afgesloten pensioenakkoord in samenwerking met Pensioenfederatie en Verbond van Verzekeraars. Het evenement was gericht op alle pensioenprofessionals. Dagvoorzitter was Michael Visser (Nibud), sprekers waren Marike Knoef (Netspar), Theo Langejan (Pensioenfederatie) en Harold Herbert (Verbond van Verzekeraars)	587
	Flitswebinars door Bas Werker (Netspar), Marike Knoef (Netspar) en Hanna van Solinge (NIDI) tijdens de Pensioen Driedaagse. De webinars leverden een bijdrage van experts voor een breed publiek over pensioenonderwerpen aangeboden door Wijzer in Geldzaken.	440
	After-lunch webinar: welk variabel pensioenproduct past bij wie? Een doelgroep-analyse van variabele uitkeringsregelingen. Tijdens het webinar presenteerden Rogier Potter van Loon (Aegon), Marike Knoef (Netspar), Marc Turlings (Achmea), Floske Weehuizen (Verbond van Verzekeraars), Marco van Toorn (ASR) hun onderzoek.	75
	After-lunch webinar: Renterisico, lifecycle en pensioenakkoord door Roel Mehlkopf (TiU). De lage rente en daardoor dreigende kortingen geven aan hoe belangrijk renterisico voor pensioenen is. Bespreking van de vragen rond renterisico zoals hoe moeten we ons hiertegen indekken? Verdeling van renterisico in bestaande Pensioencontracten en lessen voor de toekomst.	70

	Pensioen en Wetenschap jaarcongres: “Lage rente”. Op basis van onderzoek door Netspar en CPB wordt de houdbaarheid van het pensioenstelsel bij lage rente besproken. Omslagfinanciering versus kapitaaldekking werd besproken. De keynotes werden verzorgd door Klaas Knot (DNB), Casper van Ewijk (UvA) en Bas Jacobs (EUR).	79
2021	Pensioen op de bestuursagenda en pensioen in de verre toekomst. Twee bijeenkomsten voor bestuurders met een bijdrage van gastspreker Gerard van Olphen (APG). Tijdens het evenement is ingegaan op de vragen Wat zijn de grote pensioenuitdagingen voor overheid, sociale partners en de sector? En wat staat er op korte en middellange termijn op uw bestuursagenda?	47
	After-lunch webinar: Beschermingsrendementen en toedelen overrendementen. Online After-lunch webinars voor Netspar partners over beschermingsrendementen en toedeling overrendementen. Tijdens dit webinar hebben Peter Schotman (Maastricht University), Rens van Gastel (PGGM), Niels Kortleve (PGGM) en Theo Nijman (Tilburg University/Netspar) hun onderzoek gepresenteerd.	54
	Projectgroep “Toekomst arbeidsmarkt en pensioen”. De projectgroep concludeert dat het nieuwe pensioenstelsel beter aansluit bij de arbeidsmarkt dan voorheen, maar een aantal groepen lopen risico. Het rapport van de projectgroep wordt aangeboden aan Willem Noordman (dagelijks bestuur FNV).	95
	Projectgroep “Transitie naar een nieuw pensioencontract: Lessen uit het buitenland”. Een analyse van grote pensioentransities in andere landen met kapitaaldekking en de lessen die daaruit getrokken kunnen worden voor Nederland. Het rapport werd in ontvangst genomen door Wouter Koolmees.	79
	Projectgroep “Verantwoordelijkheidsverdeling rond planning pensioen-voorziening”. Aan de hand van 4 scenario’s werd in kaart gebracht welke gevolgen die de stelselwijziging mogelijk heeft ten aanzien van de verantwoordelijkheidsverdeling op lange termijn.	40
2022	Online Ronde tafel conferentie pensioencommunicatie en -advies. Een nieuw type evenement waarbij we interactie tussen wetenschap en pensioensector willen versterken rondom een actueel thema. Deze eerste ronde tafel ging over de uitlegbaarheid van het stelsel, het eenvoudiger en makkelijker maken van pensioencommunicatie en nut en beperkingen van geautomatiseerd advies. Sprekers waren Hans Hoeken (UU), Esther Iking (ABP) en Lisa Brüggen (UM).	66
	Symposium Pensioen 2025. Dit symposium stond in het teken van de uitreiking van het boek "Pensioen 2025" aan de vicevoorzitter van Instituut Gak. Door verschillende wetenschappers en pensioenprofessionals werd ingegaan op vragen die de Wtp oproept. Onderwerpen zoals de wijziging van bestaande pensioenopbouw (‘invaren’), nabestaandenpensioen, keuzebegeleiding en communicatie kwamen aan bod.	62
	Publieksevent: boomers, millenials & generatie Z: iedereen een eerlijk pensioen? Inkomen & spaargedrag, pensioenvermogen & indexatie en pensioen & transitie. De conferentie bestond uit een middag vol ruimte voor dialoog tussen wetenschappers, praktijk en de samenleving die vertegenwoordigd werd door zowel oud als jong.	160
2023	Symposium ter gelegenheid van het afscheid van Prof. dr. Lans Bovenberg van Tilburg University. Als één van de oprichters van Netspar heeft Lans Bovenberg	38

	een grote rol gespeeld in de discussie rondom de hervorming van het Nederlandse pensioenstelsel Tijdens dit symposium blikken we terug en vooruit: Wat is er geworden van de beoogde doelen en idealen? Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten voor de komende jaren?	
	Pensioen & Wetenschap Jaarcongres '23: ''Pensioen met toekomst''. Het jaarcongres had dit jaar een vernieuwde opzet. In de ochtend vertelden Netspar-wetenschappers over hun lopende onderzoek. Er was vanuit de praktijk de mogelijkheid om actuele en relevante vragen in te brengen die mede vorm geven aan toekomstig Netspar-onderzoek (de zogenaamde 'kennisgroepen'). In de middag lichtten wetenschappers samen met pensioenprofessionals concrete toepassingen van Netspar-onderzoek toe. De keynotes werden verzorgd door Arnoud Boot (UvA), Annette Mosman (APG), Arjan Vliegenthart (Nibud) en Yves Stevens (UL).	73
	Verstandig kiezen voor pensioen: Fictie of werkelijkheid? Keuzebegeleiding is hét hot topic in de pensioenwereld. Netspar, het Verbond en de Pensioenfederatie organiseerden een evenement dat helemaal draait om de belangrijkste ontwikkelingen en actualiteiten op dit gebied en over de uitdagingen waar de sector bij staat bij keuzebegeleiding.	118
2024	Publieksevenement Tilburg University. Het pensioenevenement voor medewerkers van Tilburg University over o.a. de nieuwe regels voor pensioen, levenskeuzes en wat ze betekenen voor je pensioen, de volgende stappen voor jou, ook als buitenlandse werknemer.	250
	AI en de toekomst van keuzebegeleiding. We deelden de meest recente inzichten uit onderzoek over keuzebegeleiding en reflecteren op de rol van AI. De middag stond ook in het teken van inspiratie opdoen van andere sectoren, leren van praktijkvoorbeelden over wat er al in de pensioensector gebeurt, en stil staan bij de ethische uitdagingen van AI-gebaseerde keuzebegeleiding.	50
	What's cooking in sustainable investing? In dit symposium brachten we opinieleiders uit de academische wereld en de financiële sector bijeen om onder andere impactbeleggen, engagement, klimaat- en biodiversiteitsrisico's in beleggingsportefeuilles, nationale en Europese ontwikkelingen op het gebied van toezicht en regelgeving, de relatie tussen duurzaamheid en financieel risico/rendement en duurzaamheidsverslaggeving te bespreken.	56
	Afscheid Theo Nijman & de pensioenactualiteit 2024. Het programma bestaat uit een symposium en afscheidsrede van Theo Nijman. Tijdens deze dag besteedden we aandacht aan de meest prangende vragen in de pensioenwereld van vandaag: Wat zijn de grootste uitdagingen waarmee de pensioensector momenteel wordt geconfronteerd? Hoe heeft Netspar, als voorloper in onderzoek en innovatie, bijgedragen aan het begrijpen en aanpakken van deze vraagstukken?	195

Tabel 13: Bijzondere evenementen

3.2.2 Projectgroepen
In de kern gaat het bij Netspar om verbinding op basis van inhoud. Binnen de projectgroepen worden uiteenlopende meningen én overeenkomstige gedachten over prangende en vaak gevoelige onderwerpen intensief besproken met de partners. Dit is erg nuttig gebleken voor het bevorderen van het begrip voor elkaars argumenten, voor het verkennen van voor- en nadelen van varianten en soms ook het vinden van oplossingen.
Nieuwe voorstellen voor de door de projectgroepen behandelde onderwerpen worden afgestemd met de Stichtingsraad en de Partner Research Council. Projecten worden afgerond met de publicatie van een paper en een evenement. De projecten leveren toegevoegde waarde door partijen dichter bij elkaar te brengen en hen te helpen elkaars standpunten met betrekking tot netelige kwesties te begrijpen.

Een volledig overzicht van de projectgroepen sinds 2019 met de links naar de rapporten waar die beschikbaar zijn staat in Tabel 14.

Jaar	Projectgroep	Status	Uitkomst
2019	Toekomst arbeidsmarkt en pensioen – Een verkenning voor de langere termijn	Afgerond	Link naar rapport
2019	Pensioen en echtscheiding	Vervallen i.v.m. wetgevingstraject	
2020	Hoe betrekken pensioenfondsen deelnemers bij hun maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid?	Afgerond	Link naar rapport
2020	Verantwoordelijkheidsverdeling rond planning pensioenvoorziening	Afgerond	Link naar rapport
2021	Uitlegbaarheid van het nieuwe pensioenstelsel	Afgerond	Link naar rapport
2021	Werkenden met tekortschietend pensioen: Oplossingsroutes voor de witte en grijze vlek en de pensioenopbouw van zelfstandigen	Afgerond	Link naar rapport
2022	Keuzebegeleiding: de deelnemers centraal	Afgerond	Link naar rapport
2022	De governance van pensioenfondsen vanaf de stelselwijziging	Afgerond	Link naar rapport
2023	Integratie van duurzaamheids-en risicopreferenties	Lopend	
2024	Rol pensioensector in de energietransitie	Lopend	
2024	Pensioenplicht	Lopend	

Tabel 14: Projectgroepen

3.2.3 Kennisgroepen
In 2023 is een nieuwe vorm van kennisdeling gestart die de interactie tussen wetenschap en praktijk verder dient te bevorderen: de kennisgroepen. Deze zijn in eerste instantie gevormd rondom de 5 Netspar thema's om op laagdrempelige wijze actuele kennis te delen, relevante vragen op te halen voor nieuw onderzoek en waar mogelijk al vragen te beantwoorden die leven in de praktijk.

In het najaar van 2025 zullen de kennisgroepen op een andere wijze vormgegeven worden omdat we zagen dat ze niet altijd voldoende aan de doelen beantwoordden. De nieuwe opzet zal meer gericht zijn op verdieping rondom een specifiek thema. In overleg met de partners is besloten te starten met twee kennisgroepen: communicatie en maatschappelijk verantwoord beleggen. Per kennisgroep zal een drietal bijeenkomsten worden georganiseerd, waarbij aan wetenschappers en sectorpartners wordt gevraagd om zich voor alle drie de bijeenkomsten in te schrijven. Tijdens de eerste bijeenkomst zal primair toelichting worden gegeven op bestaand Netspar-onderzoek en

lopende projecten inclusief de koppeling met praktijk. Tijdens de tweede bijeenkomst ligt de focus op het delen van praktijkvoorbeelden, en tijdens de derde bijeenkomst zal worden toegewerkt naar het formuleren van openstaande vragen voor nieuw (Netspar) onderzoek

3.2.4 Kennisseminars

Kennisseminars worden georganiseerd door de partners, waarbij Netspar inhoud levert. Partners nodigen een of meerdere prominente Netspar-onderzoekers uit om tijdens een intern evenement actuele onderwerpen te bespreken. De partner, als gastheer voor het evenement, kiest de locatie. Er is een veelheid van onderwerpen aan bod geweest waaronder pensioencommunicatie, toereikendheid van pensioen, invulling van zorgplicht, consequenties van afschaffen doorsneesystematiek, beleggingsbeleid en rente afdekking, langer werken, flexibele pensionering, vertrouwen in pensioen, juridische implicaties van pensioentransitie en nabestaandenpensioen.

De aantallen kennisseminars zijn weergegeven in Tabel 15: aantal verzorgde kennisseminars.

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Kennisseminars op locatie	14	11	21	19	14	15

Tabel 15: aantal verzorgde kennisseminars

3.2.5 Sectorgerichte papers

Netspar kent drie soorten sectorgerichte papers. De eerste zijn Industry Papers. Deze zijn gericht op professionals in de pensioensector. Ze worden gepubliceerd op de website van Netspar na goedkeuring door de Netspar Editorial Board (EB). De EB controleert de artikelen op zowel academische kwaliteit als toegankelijkheid voor niet-academische professionals. Industry Papers worden ter discussie voorgelegd tijdens Netspar-evenementen, meestal tijdens After -lunch webinars. Deze papers zorgen voor een snelle verspreiding van onderzoeksresultaten binnen de academische wereld en onder pensioenprofessionals. Ook draagt dit type paper sterk bij aan de Nederlandse reputatie op het gebied van pensioenonderzoek.

De aantallen publicaties en Industry Papers zijn te vinden in Tabel 16. De aantallen zijn licht gedaald over de besproken periode, wat een te verwachten gevolg is van de kleinere budgettaire omvang die Netspar in de loop der jaren gekregen heeft. Er is een duidelijke piek in 2021 zichtbaar. Dit komt door het toekennen van een aanzienlijk aantal extra Topicality Grants in de coronatijd (zie Tabel 8: Aantal Topicality Grants per jaarTabel 8). Na 2022 neemt het aantal gepubliceerde papers verder af. Dit is te verklaren door lagere budgetten en een andere werkwijze rondom de Theme Grants in samenwerking met Instituut Gak.

Ten tweede zijn er de zogenaamde Board Briefs, deze zijn in 2022 geïntroduceerd. Het betreft papers over actuele onderwerpen voor de bestuurstafel. Het doel van deze Board Briefs is om pensioenfondsbestuurders, experts en bestuursadviseurs te helpen bij het nemen van beslissingen rondom de invoering van het nieuwe pensioenstelsel.

Tot slot kent Netspar zogeheten Occasional Papers; dat zijn papers die door projectgroepen zijn geproduceerd of die (nog) niet de Editorial Board zijn gepasseerd. Er wordt niet meer actief gestuurd op het schrijven van Occassional Papers.

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Industry Papers	54	64	66	42	37	31
Board Briefs	-	-	-	4	3	4
Occasional papers	8	4	8	10	5	2
Totaal	**62**	**68**	**74**	**56**	**45**	**37**

Tabel 16: Aantal sectorgerichte papers

3.2.6 Podcasts
Netspar is sinds 2020 actief met het opnemen van podcasts. De podcasts zijn te beluisteren via de Netspar website, maar ook via Spotify en Apple Podcasts. In 2024 is gestart met een podcastserie die ingaat op de rol van wetenschap in het pensioendebat. In deze serie zijn 10 podcasts uitgebracht, die samen al ruim 1700 keer beluisterd zijn. Sinds de start in 2020 zijn er 50 podcasts opgenomen, die in totaal 11.778 keer beluisterd zijn. Een overzicht van de podcasts is te vinden op de website.

3.2.7 Kwaliteit en kwantiteit van wetenschappelijke productie
De gecombineerde wetenschappelijke productie van door Netspar gefinancierde onderzoekers is te zien in Tabel 17. Zie hier voor volledige overzichten van de wetenschappelijke publicaties.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Publicaties in academische journals	48	54	33	67	56	43
Discussion papers	42	32	43	40	44	31
Proefschriften	3	8	4	2	8	7

Tabel 17: Wetenschappelijke productie

Nog belangrijker dan het aantal publicaties is uiteraard de wetenschappelijke kwaliteit ervan. In de economie worden de classificaties “Top Core”, “Top” en “Very Good” veel gebruikt voor wetenschappelijke tijdschriften. CentER, de Graduate School for Economics and Business van Tilburg University, bepaalt de indeling van tijdschriften in de economie en bedrijfskunde in deze classificaties. Een behoorlijk percentage van Netspar-publicaties in de beoordelingsperiode verscheen in zeer vooraanstaande wetenschappelijke tijdschriften. Op grond van de criteria voor CentER Top-publicaties is de relatieve score voor papers met een rating Top Core, Top en Very Good ongeveer 15%. Grafiek 1 laat zien dat het percentage publicaties in deze categorie vanaf 2022 sterk gestegen zijn. Merk op dat uitstekende publicaties in andere disciplines hierbij niet zijn meegeteld omdat CentER zich richt op economisch onderzoek. Per 1 januari 2025 wordt gewerkt met de tool Web of Knowledge die een veel bredere scope heeft.

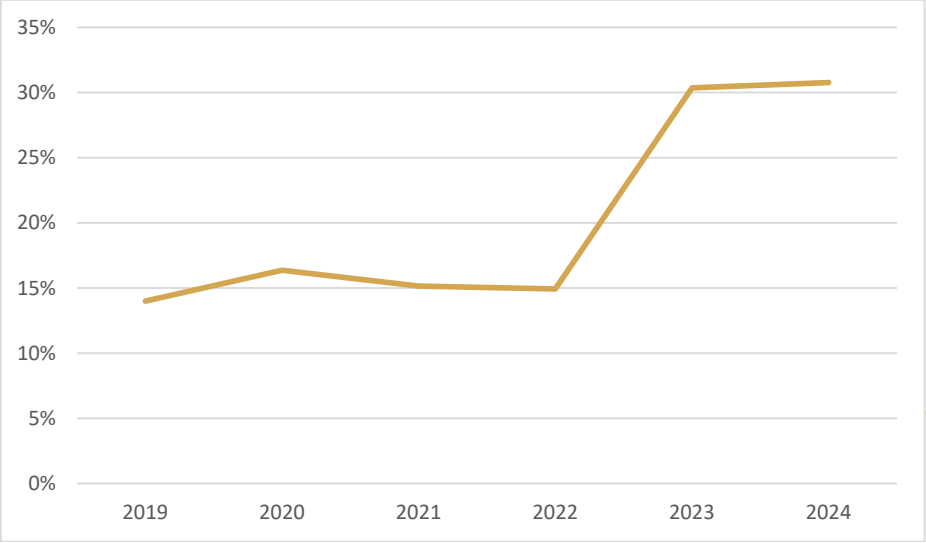

Grafiek 1: Percentage van publicaties in tijdschriften met een rating Top Core, Top of Very Good.

3.2.8 Bijdrage aan het publieke debat

De zichtbaarheid van Netspar bij het grote publiek is vergroot. Ook op die manier draagt Netspar bij aan een geïnformeerd debat. In 2019 organiseerde Netspar een evenement voor jongeren- en ouderenorganisaties over de hervorming van het pensioenstelsel. Tijdens de Pensioen3daagse 2020 hebben Netspar-onderzoekers flitswebinars gegeven waarin geïnteresseerde Nederlanders vragen konden stellen, o.a. over de pensioenhervorming en deeltijdpensioen. In het voorjaar van 2021 organiseerde Netspar een Pensioen Verkiezingsdebat vanuit Nieuwspoort. In 2024 is een evenement georganiseerd voor de medewerkers van Tilburg University waar onder andere de veranderingen vanuit de Wtp toegelicht zijn.

Ook in de media duidt Netspar ontwikkelingen op het gebied van pensioen en vergrijzing. Een aanzienlijk aantal onderzoekers binnen het Netspar-netwerk neemt actief deel aan het publieke debat via dagbladen, vaktijdschriften, radio en televisie. Bij PensioenPro wordt Netspar over deze rapportageperiode in ruim 200 publicaties vermeld. Daarnaast komt Netspar regelmatig aan bod in gerenommeerde dagbladen zoals NRC, Volkskrant, FD en AD. Lisa Brüggen en Marike Knoef zijn bovendien diverse keren verschenen in tv- en radio-uitzendingen, bijvoorbeeld bij RTL Z, Omroep Max, NPO Radio 1 en BNR. Zelfs in niet-vaktijdschriften krijgt Netspar aandacht; zo zijn Lisa Brüggen en Bas Werker geïnterviewd door Margriet over de impact van de Wtp.

3.2.9 Online Kennisdeling

Alle Industry Papers van Netspar worden sinds de oprichting van Netspar digitaal beschikbaar gesteld op de Netspar website. De Netspar website is in 2024 vernieuwd, met het vergroten van de vindbaarheid als een van de belangrijkste doelen. In 2019 zijn ook zogenaamde Onepagers ingevoerd, waarin de uitkomsten van een onderzoek op aantrekkelijke en toegankelijke wijze worden gepresenteerd voor het brede publiek. Inmiddels worden alle Industry Papers voorzien van een Onepager en spelen deze een steeds grotere rol in de communicatie over Netspar-output.

De vernieuwde website kende vanaf 1 oktober 2024 20.000 unieke bezoekers. Naast de website stuurt Netspar een maandelijkse nieuwsbrief met aankondigingen van evenementen en papers. Het aantal abonnees voor de Nederlandstalige nieuwsbrief bedroeg in 2025 ongeveer 1750, terwijl nog eens ruim 600 abonnees de Engelstalige nieuwsbrief ontvingen. De open rate en click through rate zijn hoog als we die vergelijken met benchmarks daarvoor. Voor de nieuwsbrief bedraagt de open rate ongeveer 30% en de click through rate 8%.

Netspar heeft een eigen LinkedIn account waarop naar activiteiten en publicaties wordt verwezen. Op LinkedIn zijn er regelmatig duizenden impressies van posts. In het verleden had Netspar ook een actieve Twitter/X account. Gezien de veranderde status van dit medium is in 2024 besloten om het account op te heffen.

3.2.10 Vanuit Netspar geïnitieerde innovatie

Naast de in de vorige paragraaf besproken bijdrages vanuit Netspar aan het publieke debat en de rol die Netspar heeft gespeeld bij de totstandkoming van het pensioenakkoord zijn er vele voorbeelden te geven van innovatie en veranderingen in de pensioensector die gerelateerd zijn aan Netspar-onderzoek. Hieronder noemen we een aantal concrete voorbeelden.

- Om het beleggingsbeleid van pensioengeld beter aan te laten sluiten bij mensen wordt de risicobereidheid van mensen gemeten. Uit Netspar-onderzoek over het meten van de risicobereidheid van mensen is de Achmea beleggingsbalans voortgekomen, die in 2020 de Pensioen3daagse publiekprijs heeft gewonnen. Ook wordt er bij een fonds onderzoek gedaan of gamification kan helpen bij het meten van de risicobereidheid van laag geletterden.

- Om de overstap naar een nieuw pensioencontract te bevorderen, wilde het kabinet faciliteren dat de nu opgebouwde pensioenrechten worden samengevoegd met de nog op te bouwen bedragen in het nieuwe pensioencontract. Op verzoek van het ministerie van SZW onderzocht Netspar de mogelijkheid van een uniforme methode voor de omrekening van de huidige opgebouwde pensioenrechten naar persoonlijke pensioenvermogens. Met deze standaardmethode kan een pensioenfonds zijn collectieve pensioenvermogen op uitlegbare en herleidbare wijze toedelen en kunnen geschillen over de waarderingsmethode tussen groepen belanghebbenden voorkomen worden.
- Papers over inkomensaanpassingen en toedeling van rendementen hebben de basis gevormd voor de collectieve uitkeringsfase. Hiermee wordt gezorgd dat ingegane pensioenen voor iedereen steeds met hetzelfde percentage omhoog of omlaag gaan.
- Vanuit de Theme Grants van Max Groneck en Raun van Ooijen is de pensioenvergelijkingstool ontwikkeld. De pensioenvergelijkingstool biedt de deelnemer de mogelijkheid om hun eigen pensioensituatie te vergelijken met referentiegroepen op basis van een unieke dataset van het Centraal bureau voor de Statistiek.

3.3 Onderwijs en opleiding

Ook onderwijs is een belangrijk instrument dat Netspar inzet voor het delen van kennis. Via academisch onderwijs voor masterstudenten en onderwijs voor professionals, werkt Netspar aan de ontwikkeling, opbouw en versterking van menselijk kapitaal.

3.3.1 MSc-onderwijs Economics and Finance of Pensions

Netspar verzorgt het keuzevak Economics and Finance of Pensions als onderdeel van de Mastertrack Financial Economics. Dit vak is bedoeld om onder studenten interesse op te wekken voor pensioenen. Het vak trekt al jaren meer dan 60 studenten.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal Netspar Track-studenten	58	57	64	74	68	86

Tabel 18: Aantallen Netspar Track-studenten Economics and Finance of Pensions

3.3.2 Executive onderwijs

Sinds september 2012 organiseert Netspar in samenwerking met Tias Business School een programma voor executive onderwijs onder de naam 'Netspar Pensioen Innovatie Programma". Het programma is opgebouwd uit vier cursusmodules van elk twee dagen. De meeste cursisten volgen alle modules en zijn enthousiast over de inhoud van het programma, de sterke sprekers, en de interactie met specialisten bij andere partners die actief gestimuleerd wordt. Deelnemers die alle vier de cursusmodules volgen schrijven in diverse groepjes een korte scriptie.

Het programma wordt jaarlijks geëvalueerd, zowel door de deelnemers als door de Partner Research Council. Op basis daarvan wordt het programma inhoudelijk geactualiseerd. De deelnemers beoordelen de masterclasses in het algemeen als goed tot uitstekend met gemiddelde tevredenheidscijfer van meer dan 4,00 op een schaal van 1 tot 5 voor de jaren 2019-2024. Tabel 19 laat zien dat het aantal deelnemers stabiel is over de genoemde jaren, wat de geschetste waardering onderschrijft.

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024
Aantal Masterclasses	4	4	4	4	4
Aantal deelnemers	41	38	43	43	45
Aantal deelnemers volledig programma	23	30	29	36	33
Evaluatie (schaal 1-5)	4,13	4,10	4,09	3,98	4,15

Tabel 19: Aantallen en beoordeling voor Netspar executive onderwijs

3.4 Netwerkontwikkeling en -onderhoud

De basis van Netspar is samenwerking tussen publieke en private partners, waarbij pensioenuitvoerders, verzekeraars, vermogensbeheerders en adviesbureaus, overheidsinstellingen en kennisinstituten samen het netwerk vormen. Het netwerk bestaat uit partners — instellingen die financieel bijdragen en actief betrokken zijn bij de programmering en kennisontwikkeling — en individuele leden uit de academische wereld, de zogenoemde fellows. Hierna wordt toegelicht op welke wijze de partners betrokken zijn en welke rol communicatie speelt bij de ontwikkeling en het onderhoud van het netwerk.

3.4.1 Partnernetwerk

Netspar is een initiatief vanuit de wetenschap. Negen Nederlandse universiteiten participeren momenteel als partner in Netspar, en vele internationale universiteiten en kennisinstellingen zijn betrokken via Netspar-onderzoek. Een uniek kenmerk is dat al vanaf de start ook belangrijke partijen uit de pensioenwereld en de overheid zich hebben aangesloten als partner.

Iedere vier jaar wordt aan de partners en andere financiers gevraagd om hun verbintenis te verlengen. In 2022 besloten vrijwel alle toen betrokken partners, na positieve evaluaties, hun contracten te verlengen voor het werkprogramma 2023-2027. Sindsdien hebben zich bovendien nieuwe partners aangesloten: in 2024 zijn ABN AMRO Pensioenfonds en PME Pensioenfonds als nieuwe partners toegetreden tot het netwerk.

Naast de partners kent Netspar ook enkele deelnemers. Deze leveren een beperktere bijdrage en zijn minder intensief betrokken bij de programmering en governance van Netspar. In 2024 hebben twee deelnemers, PGIM en BNP Paribas, hun deelname beëindigd.

Netspar blijft zich actief inspannen om nieuwe partners aan het netwerk te verbinden.

In Tabel 20 is een overzicht opgenomen van alle Netspar partners.

Soort partner	**Partner**
Sectorpartners	ABN AMRO Pensioenfonds
	Achmea
	Aegon
	APG
	a.s.r.
	MN
	Nationale Nederlanden
	Pensioenfonds PGB
	PGGM
	PME Pensioen
	Pensioenfonds Rail & OV
	Shell Pensioenfonds
	Stichting Pensioenfonds Medisch Specialisten
	Zwitserleven
Overheid en sociale partners	Autoriteit Financiële Markten

	De Nederlandsche Bank
	Instituut Gak
	NIDI
	Pensioenfederatie
	Sociale Verzekeringsbank
	Stichting van de Arbeid
	Verbond van Verzekeraars
	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
	Ministerie van Financiën
	Ministerie van Economische Zaken
	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Universiteiten	Erasmus Universiteit Rotterdam
	Maastricht University
	Radboud University Nijmegen
	Rijksuniversiteit Groningen
	Tilburg University
	Universiteit Leiden
	Universiteit Utrecht
	Vrije Universiteit Amsterdam
	University of Amsterdam
Deelnemers	Blackrock
	Cardano
	Ortec
	BPL Pensioen
	Stichting Pensioenfonds IBM Nederland

Tabel 20: Overzicht van Netspar partners

3.4.2 Fellows

Individuele leden van het onderzoeksnetwerk worden fellows genoemd. Deze kwalificatie geldt niet alleen voor alle onderzoekers die aan projecten of in onderzoeksfuncties werken die door Netspar worden gefinancierd, maar ook voor onderzoekers en pensioenexperts die deelnemen aan Netspar-conferenties en die papers bij Netspar indienen. Fellows zijn ervaren onderzoekers met publicaties in internationale wetenschappelijke tijdschriften (vergelijkbaar met de huidige criteria voor aanstelling als docent aan een Nederlandse universiteit) of professionals uit de sector die voor een van de Netspar partners werken en die actief betrokken zijn bij Netspar-onderzoek. Junior fellows doen promotieonderzoek dat rechtstreeks verband houdt met het onderzoeksprogramma van Netspar, onder supervisie van een Netspar-fellow. Junior fellows blijven 'junior' tot drie jaar na de verdediging van hun dissertatie. Hun status als fellow wordt dan beoordeeld om te bepalen of zij toegelaten zullen worden als reguliere fellow. Jaarlijks wordt het fellowbestand geanalyseerd op hun bijdrage aan het netwerk en wordt per onderzoeker bepaald of hun status als (junior) fellow wordt voortgezet of aangepast.

3.4.3 Partnerorganisaties betrekken
Paragraaf 2.2 Governance geeft uitleg over de verschillende niveaus en manieren waarop Netspar partners worden betrokken bij het opstellen van de agenda, de financiering van projecten, het zekerstellen van de kwaliteit van Industry Papers en het adviseren over de executive en masterprogramma's. Het onderhouden van dit netwerk vereist professioneel management en goede ondersteunende interne communicatie. Netspar investeert voortdurend in haar relaties met de partnerorganisaties. Netspar streeft middels partnerbezoeken naar jaarlijkse afstemming met een vertegenwoordiger van de partners op bestuursniveau, het lid van de Stichtingsraad en het lid van de Partner Research Council. Het doel van deze bijeenkomsten is het delen van informatie, verwachtingen en ambities met betrekking tot onderzoeksonderwerpen en -output, Netspar-onderwijs, stages en werkgroepen. In veel gevallen heeft dit geleid tot het identificeren van relevante onderwerpen voor analyse door Netspar en tot specifieke samenwerking tussen professionals en onderzoekers. Daarnaast wordt tijdens deze gesprekken feedback opgehaald over de samenwerking met Netspar.
Ook de eerdergenoemde vormen van kennisdeling helpen om de partnerorganisaties actief bij Netspar te blijven betrekken.

Netspar zoekt ook verbinding met vertegenwoordigers van de Nederlandse koepelorganisaties op het gebied van pensioenen en verzekering, de Pensioenfederatie (PF) en het Verbond van Verzekeraars (VvV). De koepelorganisaties zijn toehoorder bij de Partner Research Council. Bij gelegenheid worden evenementen georganiseerd samen met de PF en het VvV.

4. Terugblik op de aanbevelingen uit de evaluaties in 2021-2022

In 2021 en 2022 is Netspar door drie commissies beoordeeld: de Commissie d'Adelhart Toorop evalueerde namens de overheid, de Commissie Borgdorff beoordeelde Netspar vanuit het perspectief van de partners en de Scientific Council voerde een evaluatie van de wetenschappelijke kwaliteit uit.

In dit hoofdstuk vatten we de aanbevelingen samen en rapporteren we wat er gerealiseerd is van de aanbevelingen.

4.1 Specifieke aanbevelingen uit de evaluatie van de **overheid (Commissie d'Adelhart Toorop)**

- Teruglopende financiering: blijf inzetten op het genereren van een bredere inkomensbasis.
    - Netspar heeft veel inspanningen gedaan voor het werven van nieuwe partners en het vinden van alternatieve financieringsbronnen. Er is een groot aantal potentiële partners benaderd en er zijn een aantal nieuwe partners toegetreden. Toch blijft dit een punt van aandacht. Onder andere door het wegvallen van de CLICKNL financiering en het opzeggen van een aantal deelnemers. Potentiële partners zien doorgaans de meerwaarde van een partnerschap met Netspar. Echter, beperkte capaciteit of budgetten veelgenoemde redenen om geen Netspar partner te worden.
- Verhoog de onderzoeksgrants.
    - Aan de start van het werkprogramma 2023-2027 zijn enkele onderzoeksgrants verhoogd. Zo is bijvoorbeeld de Theme Grant verhoogd van € 250.000, naar € 350.000. Met ingang van 2024 is ook de Topicality Grant verhoogd van € 20.000,- naar € 25.000,-.
- Behoud aandacht voor investeringen in junior-onderzoekers om de continuïteit en de lange termijn kennisbasis van Netspar te waarborgen.
    - Netspar heeft bij het werkprogramma 2023-2027 de Talent Grant geïntroduceerd. Deze wordt bij voldoende financiële middelen twee keer toegekend gedurende het werkprogramma. De eerste Talent Grant is in 2024 toegekend aan Anouk Festjens (Maastricht University).
    - Er zijn diverse initiatieven om PhD-studenten te ondersteunen en betrekken bij het netwerk. Zo is er een PhD dinner na de Pension Day en worden diverse evenementen georganiseerd gericht op PhD-studenten. In het najaar van 2024 is er bijvoorbeeld een evenement georganiseerd om jonge onderzoekers te informeren over de mogelijkheden voor financiering en kennisontwikkeling binnen Netspar.
    - De Netspar-themacoördinatoren ondersteunen jonge onderzoekers met een Theme Grant met algemene issues waar een wetenschapper gedurende zijn of haar carrière mee te maken krijgt.
- De Netspar-directie moet een meer sturende rol spelen in het borgen van een evenwichtige kennisagenda.
    - De directie heeft doorlopend aandacht voor een evenwichtige kennisagenda. Daarin zoekt zij naar de balans tussen voldoende zeggenschap voor de Netspar partners en sturing op de kennisagenda. Onder ander het expertisecentrum biedt ruimte om, indien nodig, onderzoek uit te voeren buiten de reguliere grants om. Gezien de beperkte budgetten en de voorkeur van Netspar om de prioritering van onderzoek zo veel mogelijk bij de partners neer te leggen wordt hier weinig gebruik van gemaakt.
    - De Netspar-directie benadert actief onderzoekers om grant-aanvragen in te dienen op onderbelichte thema's. Waar nodig heeft de directie enkele vrijheidsgraden bij het toekennen van Topicality Grants of Theme Grants. In de praktijk is het zelden nodig om hierop bij te sturen.
- Kijk kritisch naar de verschillende valorisatie- en kennisverspreidingsactiviteiten. Zorg voor een evenwichtig aanbod.
    - In 2024 is een vernieuwde website gelanceerd met verbeterde zoekfunctie en is een nieuwe podcastserie gestart. Daarnaast zijn de Onepagers verbeterd om toegang tot kennis nog laagdrempeliger te maken. Evenementen worden doorlopend geëvalueerd en verbeterd daar waar nodig.

- Blijf aandacht houden voor de positionering van Netspar op het domein van pensioenen en financiering van de oude dag in Nederland.
    - Netspar heeft in de kennisagenda 2023-2027 wederom duidelijk gekozen voor een positionering op het domein van pensioenen en financiering van de oude dag. Zo is er aandacht voor de transitie naar het nieuwe stelsel, maar ook vraagstukken voor na de transitie. Voor het werkprogramma 2027-2031 blijft dit het centrale thema.
- Verken verder of de partners nog meer exclusiviteit kan worden geboden zonder de toegang tot onderzoeksresultaten te beperken.
    - Netspar biedt de partners exclusiviteit in de vorm van evenementen, deze zijn alleen toegankelijk voor Netspar partners. Daarnaast wordt extra aandacht besteed aan het organiseren van kennisseminars.
    - Partners kunnen deelnemen aan projectgroepen en kennisgroepen, zoals beschreven in paragraaf 3.2.2 en 3.2.3.
    - Tegelijkertijd hecht Netspar veel waarde aan transparantie en het breed toegankelijk maken van onderzoeksresultaten, zodat kennis beschikbaar is voor de gehele sector en samenleving. Verdere exclusiviteit in de toegang tot onderzoeksresultaten past daarom niet bij deze uitgangspunten.

4.2 Specifieke aanbevelingen uit de evaluatie van de partners (Commissie Borgdorff)

- Verminder de overlap (in onderwerpen en deelnemers) tussen de gremia. Zorg voor nog efficiëntere en interactieve gremia waarbij de partners zelf een proactieve rol kunnen spelen.
    - Er is actie ondernomen om dubbelingen qua bezetting in de gremia zo veel mogelijk te voorkomen. Daarnaast wordt bij het opstellen van de agenda extra aandacht besteed aan het voorkomen van onnodige overlap tussen gremia. In bepaalde gevallen is een overlap niet te voorkomen door de verhouding tussen de stichtingsraad en raad van toezicht.
- Speel een actievere rol in het verbinden van de pensioensector en de wetenschap.
    - Netspar organiseert jaarlijks het matchmaking event, waar sector en wetenschappers actief aan elkaar gekoppeld worden. Daarnaast is de huidige podcastserie ingestoken op het verbinden van wetenschap en sector.
    - Bij Topicality Grants en Theme Grants wordt actief gestuurd op co-creatie met de sector.
    - De projectgroepen worden structureel bemenst door wetenschappers en praktijkmensen. Dit is bij uitstek een manier om de pensioensector en wetenschap met elkaar te verbinden.
- Maak de eindopdracht een verplicht onderdeel van het executive programma.
    - Voor deelnemers die het gehele programma volgen is de eindopdracht een integraal onderdeel van het programma geworden. Om flexibiliteit aan de deelnemers aan te bieden is het ook mogelijk om losse masterclasses te volgen. In dat geval is de eindopdracht niet verplicht.
- Maak de uiteenlopende visies tussen experts transparant om zo de onafhankelijke positie van Netspar te benadrukken en te versterken.
    - Netspar brengt actief verschillende wetenschappelijke en praktijkperspectieven samen in projectgroepen, kennisgroepen en publicaties. Zo wordt bijgedragen aan een breed en evenwichtig pensioendebat.
- Geef de academische partners een grotere rol bij de discussie rondom prioritering van Netspar-onderzoeksgrants.
    - Prioritering van onderzoeksgrants vindt plaats in de PRC. Er wordt actief bewaakt of er vertegenwoordiging van alle academische partners in de PRC is. Dat heeft geleid tot een sterke bezetting van academische partners. Wetenschappers leveren via deze weg input op voorstellen voor Topicality Grants en projectgroepen. Om belangenverstrengeling te voorkomen mogen de academische partners niet stemmen voor prioritering van onderzoeksvoorstellen.

4.3 Specifieke aanbevelingen uit de evaluatie van de Scientific council

- We suggest use of a broader disciplinary metric for journal quality and consideration of long-term tracking of research impact.
    - Gezien de brede scope van het Netspar kennisprogramma en de bijbehorende variatie aan journals is het erg lastig gebleken om hiervoor een uniforme werkwijze te ontwikkelen. Met ingang van 1 januari 2025 zijn we gestart met het structureel meten van de kwaliteit van publicaties over de breedte van de kennisagenda.
- We advocate exploration of further initiatives to achieve real and constructive engagement of multiple disciplines and the international research community.
    - Onder andere bij de International Pension Workshop wordt ingezet op het stimuleren van interactie. Daarnaast wordt ingezet op keynotes vanuit verschillende disciplines. Daarnaast wordt bij het matchmaking event ook ingezet op het bij elkaar brengen van diverse disciplines.

5. *Uitdagingen voor 2025 en verder*

In 2025 heeft Netspar nog steeds een sterke reputatie binnen het domein van pensioenen en financiering van de oude dag in Nederland. De organisatie staat en is volwassen. Netspar kan bouwen op een groot netwerk van vooraanstaande onderzoekers, zowel in Nederland als daarbuiten. Door de inrichting van de governance en het nauwe contact met het netwerk lukt het Netspar steeds weer om in te spelen op de actualiteit.

Op het moment van schrijven van deze evaluatie is een start gemaakt met de inrichting van het werkprogramma voor 2027-2031. Er zijn ideeën opgehaald over de inhoud van de bijbehorende kennisagenda. Onder andere de volgende onderwerpen zijn genoemd als relevant: ontwikkelingen vanuit Europa, individualisering, digitalisering, (duurzaam) beleggen en financiële geletterdheid, pensioencommunicatie en keuzebegeleiding, governance, kwetsbare groepen, veranderende arbeidsmarkt, Wtp/transitie en het pensioenstelsel op de lange termijn. In het najaar 2025 en in 2026 wordt verdere invulling gegeven aan het werkprogramma 2027-2031. De voorgestelde inhoud wordt verder uitgewerkt en getoetst binnen het netwerk. Het doel is om begin 2026 een conceptversie voor te leggen aan de Netspar-gremia.

Op het gebied van kennisdeling is de laatste jaren veel geïnvesteerd in het neerzetten van een goede basis. De vernieuwde website, het starten van een nieuwe podcastserie en het verbeteren van de Onepagers zijn een paar voorbeelden. Nu is dan ook het moment om hier de vruchten van te plukken. Er zal doorlopend aandacht zijn voor het effectief inzetten van deze instrumenten en het bewaken van de balans tussen kwaliteit en kwantiteit. Een van de wensen van de directie is om meer maatwerk te leveren op het vlak van kennisdeling. We onderzoeken op dit moment bijvoorbeeld hoe we gebruik kunnen maken van interne communicatiekanalen van onze partners. Ook wordt kritisch gekeken naar de inzet van social media en de effectiviteit van de nieuwsbrieven.

De financiering van Netspar is op dit moment evenwichtig verdeeld tussen overheid, private partners en overige partijen (o.a. Instituut Gak, CLICKNL en Tilburg University). De beschikbare financiering voor nieuwe onderzoeksprojecten is in de afgelopen jaren wederom kleiner geworden. Consolidaties in sector en beperkte capaciteit bij bijvoorbeeld kleinere pensioenfondsen verkleinen de mogelijkheden om het netwerk uit te breiden. En we zien dat inflatie zorgt voor hogere kosten. Dat maakt de financiering van een nieuw werkprogramma kwetsbaar. Nu de voorbereidingen voor het nieuwe werkprogramma gestart zijn, is de financiering daarvan een belangrijk onderdeel. Er wordt actief gezocht naar mogelijke bronnen van financiering.

Bijlage 1. Inkomsten en uitgaven

2019-2022

Inkomsten (x k€)	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**Totaal**
	werkelijk	**werkelijk**	**werkelijk**	**werkelijk**	
Algemene inkomsten	2.028	2.434	1.771	2.191	8.424
Specifieke inkomsten	434	239	742	745	2.160
Overlopende posten	844	601	711	275	2.430
Totaal inkomsten	**3.306**	**3.274**	**3.224**	**3.211**	**13.014**
Uitgaven (x k€)	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**Totaal**
	werkelijk	**werkelijk**	**werkelijk**	**werkelijk**	
Networkontwikkeling algemeen	168	177	187	238	770
Networkontwikkeling evenementen	17	12	14	47	91
Kennisontwikkeling projecten	1.800	1.916	1.862	1.701	7.279
Personele lasten	330	345	394	332	1.401
Theme Grants	905	898	897	832	3.533
Individual Research Grants	157	154	33	7	351
Topicality Grants	74	217	189	134	613
Instituut Gak	266	247	304	336	1.153
(International) Comparative Research Grants	54	40	46	60	200
Occasional grants	14	14	-	-	28
Kennisontwikkeling data	38	6	17	18	79
Kennisdeling evenementen	141	106	80	128	455
Kennisdeling publicaties	90	87	103	99	379
Kennisdeling expertisecentrum	258	242	224	201	925
Kennisdeling onderwijs	218	198	190	184	790
Governance & Overhead	574	530	546	595	2.245
Totale kosten	**3.306**	**3.274**	**3.224**	**3.210**	**13.014**

2023-2024

Inkomsten (x k€)	**2023**	**2024**	**Totaal**
	werkelijk	**werkelijk**	
Algemene inkomsten	2.279	2.416	4.695
Specifieke inkomsten	418	318	736
Overlopende posten	494	407	902
Totaal inkomsten	**3.191**	**3.142**	**6.333**
Uitgaven (x k€)	**2023**	**2024**	**Totaal**
	werkelijk	**werkelijk**	
Networkontwikkeling algemeen	312	377	689
Networkontwikkeling evenementen	57	60	116
Kennisontwikkeling projecten	1.675	1.504	3.179
Personele lasten	394	402	796
Theme Grants	827	774	1.601
Individual Research Grants	5	-	5
Topicality Grants	70	94	163
Instituut GAK	321	179	500
(International) Comparative Research Grants	60	54	114
Occasional grants	-	-	-
Kennisontwikkeling data	11	29	40
Kennisdeling evenementen	219	228	448
Kennisdeling publicaties	100	128	227
Kennisdeling expertisecentrum	100	106	206
Kennisdeling onderwijs	149	190	339
Governance & Overhead	568	521	1.089
Totale kosten	**3.191**	**3.142**	**6.333**

Bijlage 2. Overzicht Netspar activiteiten

	Netwerk-ontwikkeling	**Kennis-ontwikkeling**	**Kennis-deling**	**Investeren in menselijk kapitaal**
Netwerkontwikkeling				
Academische evenementen (IPW en Pension Day)	●	●	●	◉
Netspar bestuursdiner	●	○	●	◉
Netspar Pensioen & Wetenschap jaarcongres	●	○	●	◉
Jaarlijkse partnerbezoeken	●	○	◉	○
Kennisontwikkeling				
Onderzoeksprojecten - Thema Grant	●	●	◉	◉
Onderzoeksprojecten - Topicality Grant	○	●	●	◉
Onderzoeksprojecten - Talent Grant	○	●	◉	●
Onderzoeksprojecten - International Comparative Research Grant	○	●	●	◉
Projectgroepen	◉	◉	●	●
Andere academische output (PhD en MSc theses)	○	●	◉	●
Kennisdeling				
Evenementen voor sector professionals en bestuurders	●	○	●	◉
Publieksevenementen	○	○	●	◉
After-lunch webinars	◉	○	●	◉
Kennisgroepen	●	◉	●	○
Kennisseminars voor partners op locatie	●	○	●	◉
Industry Papers	○	◉	●	○
Onepagers	○	◉	●	○
Podcasts	○	○	●	◉
Expertisecentrum	◉	◉	●	○
Bijdrage aan het publieke debat en media-Optredens	○	○	●	○
Onderwijs en opleiding				
MSc onderwijs	◉	○	◉	●
Executive onderwijs	●	○	●	●

● Sterke relatie
◉ Beperkte relatie
○ Geen relatie